

الحاوی فی الطب

نگارش

ابوبکر محمد بن زکریای رازی

د ۳۱۳ق/۹۲۵م

کتاب بیست و سوم در قوانین استفاده از غذاها و نوشیدنی‌ها، خواب و
بیداری و بیماری‌های مسری و موروثی

ترجمه و تحقیق

دکتر فرزانه غفاری

زیر نظر استاد دکتر علی‌اکبر ولایتی

مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

الحاوی فی الطب

(کتاب بیست و سوم در قوانین استفاده از غذاها و نوشیدنی‌ها، خواب و بیداری و بیماری‌های مسری و مورو)

مؤلف: ابوبکر محمد بن زکریای رازی

ترجمه و تحقیق: دکتر فرزانه غفاری

نظارت فنی و هنری: مهندس سیامک کامکار

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰ جلد

قیمت: ۲۳۰.۰۰۰ ریال

ناشر: چوگان

شابک: 978-964-5682-82-6

سرشناسه:	رازی، محمد بن زکریا، ۳۱۳-۲۵۱ ق.
عنوان قراردادی:	الحاوی، فارسی. برگزیده
عنوان و پدیدآور:	الحاوی فی الطب: کتاب بیست و سوم در قوانین استفاده از غذاها و نوشیدنی‌ها، خواب و بیداری و بیماری‌های مسری و مورو / نگارش ابوبکر محمد بن زکریای رازی؛ ترجمه و تحقیق فرزانه غفاری
مشخصات نشر:	نظر دکتر علی ولایتی. تهران: چوگان
مشخصات ظاهری:	۲۱۲ ص. ۲۲ × ۲۹ سم.
شابک:	978-964-5682-82-6
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیلد.
یادداشت:	کتاب حاضر ترجمه بخشی از کتاب الحاوی تألیف زکریای رازی است.
یادداشت:	نمایه.
موضوع:	پزشکی اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
موضوع:	گیاهان دارویی - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
موضوع:	پزشکی سنتی - متون قدیمی تا قرن ۱۴.
شناسه افزوده:	غفاری، فرزانه، ۱۳۳۹، مترجم
شناسه افزوده:	ولایتی، علی‌اکبر، ۱۳۲۴، ناظر
شناسه افزوده:	مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۰ ۱۲۷۲۷۲۰۴ ج ۲ / ۳ / ۲۸۱۲۸ R
رده‌بندی دی‌یویی:	۹۱۷۶۷/۶۱۰
شماره کتابشناسی ملی:	۲۶۶۶۱۹۴

کلیه حقوق این اثر متعلق به مرکز تحقیقات طب سنتی می‌باشد

بسمه تعالی

ارائه‌ی خدمات ایمن طب سنتی به مردم عزیز کشورمان همواره دغدغه‌ی مسئولین محترم کشور بوده است. سیاست‌گذاری، قانونمندی، آموزش، پژوهش و سرانجام نهادینه نمودن طب سنتی در نظام سلامت کشور طبیعتاً منجر به دستیابی به این مهم خواهد شد. مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به عنوان اولین مرکز تحقیقاتی مصوب در حوزه طب سنتی و مفردات پزشکی همواره در تلاش بوده است تا با انجام تحقیقات بومی روزآمد، تدوین برنامه‌های سیاست‌گذاری و اجرایی و همچنین انتشار مقالات و کتب نه تنها زمینه‌های لازم را برای نهادینه نمودن طب سنتی در نظام سلامت کشور فراهم نماید؛ بلکه از این طریق گامی هر چند کوچک در تحقق آرمان مردم میهن‌مان که همانا تعالی دوباره فرهنگ و تمدن ایران و اسلام می‌باشد، برداشته باشد.

تأمین منابع قابل اعتماد مطالعاتی از اولین اقدامات لازم برای محققین جهت تحقیق، مدرسین جهت آموزش، دانشجویان و علاقمندان طب سنتی برای مطالعه می‌باشد. در این راستا، این مرکز در عمر کوتاه خود توانسته است با انتشار ده‌ها مقاله، تألیف و ترجمه و همچنین تصحیح و تحشیه کتب طب سنتی سهم خود را در کشور ادا نماید. کتابی که در پیش رو دارید ترجمه‌ی کتاب بیست‌وسوم از کتاب الحاوی فی الطب نگارش شده توسط دانشمند فرهیخته و بزرگ ایران اسلامی ابوبکر محمد زکریای رازی است. کتاب الحاوی یکی از آثار گران‌سنگ حوزه‌ی علمی پزشکی محسوب می‌گردد و در طی قریب ده قرن به بسیاری از زبان‌های زنده دنیا ترجمه گردیده است؛ لکن بخش کوچکی از آن به زبان مادری صاحب اثر برگردانده شده است. با توجه به سنگین بودن متن ضروری بود تا بر اساس یک کار کتاب‌شناسی نسبت به ترجمه آن اقدام گردد و همزمان با پژوهشی دقیق و مستند واژه‌ها و اصطلاحات مندرج در کتاب توضیح داده شود. پانوشته‌ها و ضامنه‌ها در نظر گرفته شده در این کتاب به زیبایی کتاب افزون نموده است و سبب گردیده است تا دانش پژوهان حوزه‌ی طب سنتی با سهولت بیشتری به معادل امروزی اصطلاحات موجود در کتاب دسترسی یابند.

بدین لحاظ بر خود لازم می‌دانیم از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر علی‌اکبر ولایتی ریاست محترم کمیته فرهنگ و تمدن اسلام و ایران - شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز که با سعه صدر فراوان پدیدار درخواست این مرکز جهت نظارت و نگارش مقدمه‌ای بر این اثر به یاد ماندنی گردیده‌اند، تشکر و قدردانی می‌نماییم. این مقدمه زیبا، متقن و مفصل به این کار سترگ ارزش دوچندان بخشیده است. از حمایت‌های مادی و معنوی جناب آقای دکتر عصاره ریاست محترم ستاد توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب ایرانی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اسلامی ایران در انتشار و نگارش پیشگفتاری بر این اثر کمال تشکر و سپاسگزاری را داریم. بی‌شک بدون حمایت‌های جناب آقای دکتر رحمتی رودسری معاون محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی از این مرکز امکان انتشار چنین اثری محقق نمی‌گردید. بدین لحاظ از ایشان نیز صمیمانه سپاسگزاری و قدردانی می‌گردد. همکاری انتشارات محترم چوگان نیز موجب قدردانی می‌باشد. از جناب آقای مهندس سیامک کامکار بخاطر تمام تلاش‌هایشان که مبذول داشتند تا این اثر به زیبایی هرچه تمام تر به زیور طبع آراسته گردد سپاسگزاری و قدردانی می‌گردد.

باشد تا این گام که در جهت تأمین منابع مطالعاتی برای پژوهشگران حوزه طب سنتی و احیاء فرهنگ و تمدن اسلام و ایران می‌باشد موجب رضایت ایزد منان گردد.

این مرکز تاکنون کتاب سوم، کتاب چهارم، کتاب پنجم و کتاب ششم از کتاب الحاوی را نیز منتشر نموده است و در نظر دارد با تکیه بر الطاف بیکران الهی، حمایت مسئولین محترم بویژه استاد گرانقدر جناب آقای دکتر ولایتی و ستاد محترم توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب ایرانی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اسلامی ایران بخش‌های ترجمه نشده این اثر گرانسنگ را در مدت کوتاهی آماده و در اختیار خیل اندیشمندان حوزه طب سنتی ایران و علاقمندان به فرهنگ و تمدن ایران اسلامی نماید.

مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی با آغوشی باز پذیرای نظرات، انتقادات و پیشنهادات اساتید، محققان و دانش پژوهان حوزه طب سنتی در خصوص این اثر می‌باشد. یا این امید که بتوانیم با در نظر گرفتن پیشنهادات و انتقادات آثار بعدی را با کیفیتی بهتر و والاتر منتشر نماییم. انشاء...

مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

بسمه تعالی

یک تذکر مهم و سودمند

در آثار بسیار ارزشمند حکیمان و میراث گرانقدر طب سنتی ما که حاصل تلاش دانشوران نامدار و همچنین ناشناخته و گردآمده از کتب پیشینیان و تجارب و باورهای اقوام ایرانی و ملل گوناگون و نیز یافته‌های علمی و تجربی مصنفین این آثار است، گاهی در کنار حقایق و گزاره‌های مستحکمی که هنوز بسیاری از آنها حتی در زمان ما که دوران پیشرفت‌های شتابان و انفجار اطلاعات است کاربرد منطقی و علمی دارد، مطالبی نیز وجود دارد که فاقد این ویژگی‌ها و ارزشها است، به عبارت دیگر این گونه مطالب که حتی اگر زمانی نزد مردمی اثری موهومی یا تلقینی یا حتی تأثیری واقعی داشت و بدلالی چند امروزه فاقد اعتبار یا فایده است در این کتابها و نوشتارها وجود دارد.

شاید بهتر باشد اینگونه بیندیشیم که در این میراث عظیم و این گنج شایگان بجای مانده از فراسوی قرون و اعصار هم گوهرهای ناب و ذره‌های ناسفته و ثمین یافت می‌شود و هم زنگار و آلایش و اوساخ که وجود آنها در کنار و همراه آن گوهرها بهانه‌ای برای چشم‌پوشی از این گنج و میراث و غفلت از آن نیست.

از جمله این اوساخ و آلایش‌ها مطالبی است که در مورد مصرف مشروبات الکلی، گوشت و اعضاء و فرآورده‌های حیوانات حرام گوشت و موادی که طبع و فطرت سلیم آدمی از آنها نفرت دارد و مجموعاً از مصادیق تعبیر قرآنی خبائث می‌باشد دیده می‌شود که براساس نص صریح آیات کریمه قرآنی، روایات معصومین علیهم السلام و آراء فقهی ضرورت اجتناب از آنها غیرقابل تردید است، همچنانکه هرگونه استشفاء به حرام نیز جز در شرایط اضطراری، صریحاً نهی شده است.

با این سخن، ضرورت پالایش اینگونه آثار کاملاً محسوس است اما هم به لحاظ کار سنگین و بسیار دشوار بازشناسی، ارزیابی، تنقیح و پاکسازی و حذف سقیم و تحکیم صحیح و هم به لحاظ حفظ امانت و انتقال آن به نسل‌ها، عجلتاً چاره‌ای جز ارائه عین اثر به‌خصوص که خوشبختانه مخاطب این آثار فرهیختگان و پژوهشگرانی هستند که با آگاهی از آنچه که در بالا بدان اشاره شد به ملاحظه و مطالعه این آثار می‌پردازند، لذا با این توضیحات است که ترجمه کتاب گرانقدر فردوس الحکمه را به حضور طالبان علم و پژوهندگان ژرف اندیش تقدیم می‌کنیم، بی‌آنکه به لحاظ وجود برخی از این آلایش‌ها به حذف اصل کتاب اندیشه کنیم.

در پایان باید متذکر گردید که این کتاب به هیچ وجه به عنوان کتاب مرجع جهت به کارگیری در درمان بیماری‌ها قلمداد نمی‌شود و صرفاً به تعداد محدود جهت استفاده محققان و پژوهشگران طب سنتی ایران منتشر گردیده است و لزوماً توصیه اکید می‌گردد که درمان بیماری‌ها را باید با مراجعه به پزشکان حافظ جستجو نمود و در غیر این صورت هیچ مسئولیتی متوجه این مرکز نخواهد بود.

مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

۱	پیشگفتار، دکتر محمد حسن عصاره.....
۵	دیباجه، دکتر علی اکبر ولایتی.....
۱۵	مقدمه مترجم.....
۲۱	قوانین استفاده از غذاها و نوشیدنی‌ها.....
۵۳	تدبیر غذاها و نوشیدنی‌ها.....
۶۶	عطسه، ایجاد آن، پیشگیری از آن.....
۷۰	خواب و بیداری.....
۹۰	اعیاء، تمطی، تشاؤب، تکثر.....
۱۰۴	تدبیر مسافران و نظامیان.....
۱۱۱	تسکین دردها.....
۱۲۲	مسکن‌های درد.....
۱۲۷	بیماری‌های مَری، موروئی.....
۱۳۱	درمان‌های عمومی.....
۱۳۸	آزمودن پزشک و وظایف سنگین او.....
۱۴۲	آزمون پزشک.....
۱۴۶	ریختن موی جلوی سر.....
۱۵۷	نمایه‌ها.....
۱۵۹	نمایه‌ی مفردات (فرآورده‌های گیاهی).....
۱۶۷	نمایه‌ی مفردات (فرآورده‌های حیوانی).....
۱۶۹	نمایه‌ی مفردات (فرآورده‌های معدنی).....
۱۷۱	نمایه‌ی غذاها و سایر خوراکی‌ها.....
۱۷۵	نمایه‌ی اصطلاحات مربوط به داروها و روشهای درمانی.....
۱۷۹	نمایه‌ی بیماری‌ها.....
۱۸۷	نمایه‌ی اعلام، اشخاص و اقوام.....
۱۸۹	نمایه‌ی کتاب‌ها.....
۱۹۱	نمایه‌ی اوزان، پیمانه‌ها، اندازه‌ها و اوقات.....
۳۹۹	نمایه‌ی واژه‌های لاتین.....
۴۰۷	فهرست منابع.....

پیشگفتار

نگهداشتن درستی تن و روان و دور ساختن بیماری و ناخوشی از جسم و جان، از آغاز آفرینش با انسان‌ها همراه بوده، و پزشکی را با زندگانی ایشان درآمیخته است. هر قومی نیز با هوش و بینش خویش، در این راه، اندوخته‌ای از دانش و هنر گرد آورده، آزموده و مکتبی مکتوب نیز از آن به جای گذاشته است. مکتب طب سنتی ایران نیز میراث گرانقدر بر جای مانده از تلاش و تجربه هزاران دانشمند و پزشک گمنام و نامی‌ای است که متأثر از آموزه‌های آسمانی، در دامن مردمان خردمند ایران‌زمین و اندیشه و حکمت ایرانی، در گذر قرن‌های طولانی، بالنده گشته، در مسیر رشد و پیشرفت درخشان و تابان خود به اهتمام و دوراندیشی بزرگانِ حوزه فرهنگ و تمدن اسلام و ایران چون رازی، ابن‌سینا، جرجانی و اطباء بلندنظر و دانشمند پیشین و پسین ایشان، قدم فراتر از این سرزمین نهاده، به مدارس و محافل عالی علمی و آموزشی شرق و غرب راه یافته و سالیان بسیار، اساس و سرلوحه تعالیم آنان قرار گرفته است. به گواه مورخان و محققان نکته‌سنج، پزشکان این مرز و بوم با علاقه و اشتیاقی وافر در مسیر احیا و گسترش سنت‌های نیکو و حکیمانه گذشتگان، در فراهم آوردن، تدوین، تألیف و به دست دادن اثری مکتوب از اندیشه‌های دانشمندان ایرانی، چه بسیار که به جستجوی منابع و رسائل مهم پرداخته‌اند و مشقت‌های فراوان کشیده‌اند؛ چنان که اگر احتمال داده‌اند که کتابی یا اثری از خرد و دانش پیشینیان موجود و شایسته مراجعه ایشان است، آرامش نیافته‌اند تا آن که آن را بیابند؛ اگرچه به تحمل زحمت سفر یا به جان خریدن خطر و ضرر بوده است. به این طریق، گنجینه‌ای مکتوب از یافته‌ها و دستوراتی سودمند موافق با طبع و طبیعت مردم این سرزمین، از دیرباز که عرصه ظهور دانشکده‌های بزرگ پزشکی - از جمله، در دانشگاه جندی‌شاپور - بوده، ذخیره گردیده و به ودیعه نهاده شده است.

حکمای اندیشمند و اطباء دانشمند ایران‌زمین، دانش طب سنتی ایران را در دو شاخه اصلی عنوان داده و مدون ساخته‌اند. اول، طب نظری یا جزء نظری طب که شناختن احوال و دگرگونی‌های بدن انسان و سبب‌ها و نشانه‌های صحت و تندرستی و بیماری را که چه چیز است و چند است و مانند آن، سامان داده و پدید آورده‌اند و مشتمل بر فصول مختصر یا مفصلی در امور طبیعی، اسباب و علل و دلایل و علایم است؛ دوم، طب عملی یا آنچه از آن به جزء عملی طب یاد می‌کنند که دانستن آن است که صحت و تندرستی چگونه نگاه دارند و اگر از تن بدرآید، چگونه بازگردانند و مرض را از بدن‌ها دور سازند و این که چیزهای سودمند را چگونه و چه اندازه به کار ببندند و این خود مشتمل بر تدابیر، دارو درمانی و اعمال یدای است.

طب نزد اهالی اندیشه و خرد سرزمین ایران، شاخه‌ای است از درخت کهن حکمت، و پیشه‌ای است از روی هنر و فراست که به احوال تن انسان و دگرگونی آن نظر کرده و تندرستی وی نگاه دارد و چنانچه صحت از بدن بیرون برود و بیماری عارض شود، به علم و عمل آن را بازگرداند و اسباب دفع مرض را آماده کند؛ یعنی حفظ تندرستی را بر بازگرداندن آن پس از بیماری و مرض، مقدم دانسته‌اند و دست‌یابی به این صحت را در خدمت به طبیعت بدن یافته‌اند که قادر به رفع نابسامانی‌ها و بازیابی سامان خود است؛ از این رو، طبیب را خادم طبیعت نام برده‌اند.

پزشکان درس‌آموخته در مکتب طب ایرانی، به «تن و روان»، «جسم و جان» و سرشت انسان در پهنه آفرینش حکیمانه و بی‌کم و کاست جهان و جهانیان، چون وجودی واحد و یکپارچه نگریسته‌اند و هر دو ساحت را در حفظ تندرستی و درمان به یاری تجربه‌ها و آزمون‌ها، مد نظر قرار داده‌اند. همچنین، به تفاوت در طبع آدمیان که از

در آمیختن طبیعت جنس و فصول و سنین و مانند آن گوناگون شده و آن را مزاج نام گذاشته‌اند، نظر داشته، راه‌ها و روش‌ها و رهنمودهای متفاوتی را در بهداشت بدن و علاج بیماران به تناسب و اقتضای طبایع انسان‌ها پیش رو نهاده‌اند. افزون بر شناخت طبع و ترکیب افراد، در یافتن مزاج و خاصیت آنچه از غذا و خوردنی‌ها و غیر آن، سراسر زندگی ایشان را فرا گرفته و ترکیب و تأثیر آنها کوشیده‌اند و برای هر فردی هم آهنگ ساختن این تفاوت‌ها را در راه و رسم و سبک زندگی‌شان، راهگشای سلامتی بر شمرده‌اند.

در دانش پزشکی سنتی ایران، حفظ تندرستی بر پایه و مایهٔ عواملی صورت می‌بندد که حکما از آن به اصول شش گانهٔ ضروری یاد کرده‌اند و صحت و سلامت فرد و جامعه را در جامعهٔ عمل پوشاندن به رهنمودها و دستورالعمل‌های متناسب و بجای هر کدام از این عوامل اساسی دانسته‌اند که این منظور جز به آموزش و تربیت عموم مردم و آگاهی و پی‌جویی و به کاربرستن آنها حاصل نمی‌گردد. این عوامل اساسی عبارتند از هوا و آنچه بدان پیوسته است، خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، حرکت و سکون، خواب و بیداری، احتباس و استفرغ، یعنی نگاه داشتن مواد مفید در بدن و فارغ شدن و دفع مواد زاید از بدن و در نهایت اعراض نفسانی، یعنی حالات و دگرگونی‌های روحی و روانی.

دانشمندان و طبیبان حکیم ایران زمین، صحت و تندرستی را درستی و تعادل طبیعی در افعال بدن و خالی بودن از هر گونه خلل و کاستی در آنها خوانده‌اند و بیماری و مرض را هنگامی دانسته‌اند که افعال از حال طبیعی و تعادل خود بیرون برود و تن آدمی از صحت رفتار خود فاصله یابد. بر این اساس، درمان و علاج بیماری بر اصول و تدابیری بنا گردیده که فرد را در بازایی تندرستی‌اش مساعدت کند. این اصول سه گونه‌اند؛ درمان با تدابیر و رهنمودهای غذایی، درمان با کاربرست دارو، درمان با کارهای دینی (ماساژ، روغن مالی، جراحی، حجامت و ...). این اصول آنچنانند که اگر از طریق یکی به طور کلی و یا به حد کفایت، درمان حاصل نشود، آنگاه به دیگری رجوع کنند.

چنین میراث پر باری که گوشه‌ای از اصول و مبانی دقیق و عمیق آن بازگو گردید، به شهادت تاریخ، در پی تحولات و دگرگونی‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، دست نخورده رها شد و بخش قابل توجهی از این مکتوبات به دست طمعانی ناسپاس به تاراج رفت و دانش نهفته در آن، بدون هیچ آزمون و بررسی و دلیلی کنار گذاشته شد؛ در حالی که بهره‌مندی از آنها نه تنها لازم به نظر می‌رسید و می‌رسد، بلکه زمینه‌ساز ابتکارات و کشفیات تازه و ظهور اندیشه‌هایی نو در دانش پزشکی می‌گردید و خواهد گردید.

اکنون پس از گذشت چند قرن هجران و سکوت، به باری و عنایت خداوند و به همت بزرگان و دانشمندان بلندنظر این سرزمین، در طول این سالیان، زمین‌ها و زمینه‌ها مساعد و حاصلخیز گردید و بذرها اصلاح شد و به حکم هدایت‌ها و راهبری‌های مدبرانه رهبر فرزانه، توجه عالمانه دانشمندان و پزشکان، روی‌آوری آگاهانه مردمان و بی‌تردید، حمایت‌ها و زمینه‌سازی‌های راهبردی متولیان امر، روش‌ها و رهنمودهای بهداشتی و درمانی این مکتب فروزان، و نیز اندرزاها و دستورهای خوراکی و دارویی آن، نگاهداشت تندرستی و بهبود جسم و جان را یاری از سر گرفت و تشخیص پزشکی امروز به زیور بصیرت و درایت طبای دیروز آراسته گردید. بر این اساس، دانشمندان، پزشکان و محققانی دلباختهٔ این مکتب و به اشتیاق احیای دانش و حکمت بی‌قیمت گذشتگان، گرد هم آمده‌اند تا میراث مکتوب آن را از نسخه‌ها و دستنوشته‌های به جا مانده از بزرگان و حکما فراهم آورده، به تصحیح، ترجمه، تألیف، تحریر، چاپ، نشر و ارائهٔ آنها، کتب و رساله‌های ایشان را سندی ماندگار و ذخیره‌ای پُر بار از دانش و خرد و آگاهی‌های محققانه سازند.

به همین منظور و در اجرای رهنمودهای رهبر حکیم و فرزانه انقلاب اسلامی که همواره تعیین‌کننده و راهگشا بوده است و بخصوص نصب العین قرار دادن دست نوشته معظم له در سال ۸۶ خطاب به ریاست محترم جمهور بدین مضمون که " این گیاهان دارویی و طب سنتی، از جمله کارهایی است که می‌تواند باب جدیدی در مسائل کلان مربوط به بهداشت و درمان بگشاید" تلاشی گسترده در سطح ملی صورت پذیرفت و با تاکید و حمایت دولت محترم، ستاد توسعه پژوهش و فناوری در گیاهان دارویی و احیاء طب ایرانی و یا به عبارت بهتر احیا مکتب پزشکی ایران در عداد سایر ستادهای علوم و فناوری در معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در سال ۱۳۸۷ تاسیس شد تا این ستاد بعنوان یک مرکز هماهنگ‌کننده ملی بتواند مسیر شتابان و همواری را با همراهی و هم‌اندیشی نخبگان این در رسیدن به قله‌های حیات بخش نشانه‌گذاری نماید. یکی از طرحهای مهم و اولویت دار ستاد مذکور، حمایت از احیاء آثار مکتوب طب سنتی است که با همت عالی گروهی از فرهیختگان و شیفتگان این حوزه در حائل اجراست. در سالهای اخیر موسسات و مراکز علمی مختلفی، با عزم راسخ و گامهای استوار، در این نهضت علمی-فرهنگی احیاء میراث پزشکی مکتوب مشارکت نموده که از جمله مرکز محترم تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی؛ که با همت عالی خویش تجربیات ارزشمند مشاهیر و مفاخر طب سنتی کشور را جمع‌آوری نموده تا به عنوان اسنادی ماندگار و منابعی ارزشمند برای علاقه‌مندان و آیندگان باقی بماند. این گروه با احساس مسئولیتی عمیق، کار ترجمه، تدوین و تصحیح این اندوخته‌های علمی و تجربی تاریخی را آغاز نمودند و تاکنون چندین مجلد از این آثار به زیور و زینت چاپ آراسته گردیده است. کتابی که در پیشرو دارید؛ کتاب ششم از "الحاوی فی الطب" اثر ماندگار ابوبکر محمد بن زکریای رازی از فرهیختگان حوزه فرهنگ و تمدن اسلام و ایران یکی از نتایج این اقدام مهم می‌باشد و انشاءاله تعالی، نهضت احیاء و نشر آثار مکتوب طب سنتی اسلامی و ایرانی و رجعت به خویشتن خویش، تا رسیدن به نقطه مطلوب ادامه یابد.

امید است انتشار کتاب حاضر، پاسخگوی بخشی از نیازهای علاقه‌مندان و متخصصان این حوزه، به‌ویژه پزشکان جوان خلاق و مستعد در گوشه و کنار میهن اسلامی باشد و به یاری خداوند متعال بتواند در تکوین و درخشش توانایی‌های آنان برای پایه‌ریزی شرایط مطلوب‌تری در آینده طب سنتی ایران، نقشی تأثیرگذار بر جای نهد. بی‌شک تهیه و انتشار هر نوشتار اصیل، کاری بس گسترده است که جز از رهگذر تلاش و جدیت جمعی و گروهی مسیر نمی‌گردد. از این‌رو فرصت مغتنمی است که صمیمانه‌ترین سپاس‌ها و قدرشناسی‌های خود را از مرکز تحقیقات طب سنتی و مفردات پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، جناب آقای دکتر ذاکر مترجم اثر و همه عزیزانی که در گردآوری، تدوین، تصحیح، ویرایش و چاپ این مستند کوشا بودند، ابراز نمایم.

دکتر محمدحسن عصاره

دبیر ستاد توسعه پژوهش و کاربرد گیاهان دارویی و طب ایرانی
معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اسلامی ایران